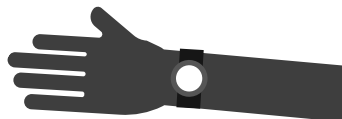

VOORWOORD

De kracht van de boom zit in de wortels.

Alleen als een boom goed en stevig geworteld is, kan hij de ergste stormen doorstaan.

Kinderen van ouders die de grote beslissing moesten nemen om hun thuisland te verlaten, om te vluchten voor oorlogsgeweld, natuur-rampen of om te gaan werken in een ander land, hebben een totaal andere start van hun leven dan Nederlandse kinderen. Zij dragen soms bewust maar vaak onbewust veel pijn en trauma's met zich mee, waardoor ze anders reageren op situaties dan kinderen die deze ervaring niet hebben. De ouders en de kinderen zijn ontworteld. Ze herkennen zichzelf niet in de nieuwe wereld waarin zij terechtgekomen zijn. Er wordt een andere taal gesproken, de cultuur en de gewoonten zijn anders en zelfs de natuur is anders, want hier groeien andere bomen en zingen andere vogels. Er is geen zelfherkenning meer.

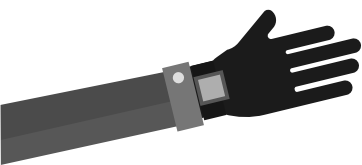
Het is fijn dat ze 'veilig' zijn, maar is dat ook zo? Zijn ze echt welkom en voelen ze zich ook veilig? Aan professionals de pittige taak om deze kinderen te begeleiden en veiligheid te bieden, zodat ze weer leren vertrouwen en zichzelf stap voor stap herkennen in de nieuwe omgeving. Dat is geen makkelijke taak. Deze kinderen hebben vaak emotioneel afwezige ouders die het verlies van geliefden, huis, werk en alles wat ze achter hebben moeten laten, ook moeten verwerken.

Anouk heeft de basisbegrippen van het contextuele gedachtegoed van Nagy goed en helder verwoord. Ze geeft in haar boek praktische handvatten om kinderen met een migratieachtergrond beter te begrijpen en te begeleiden. Haar boek voorziet dan ook in een groeiende behoefte aan een visie die de kinderen niet alleen ziet als individu, maar ook als onderdeel van de context waarin ze opgroeien.

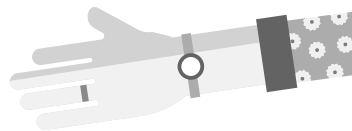
Als begeleiders inzicht krijgen in de achtergrond van de problemen van deze kinderen en zich daar bewust van zijn, kan een kleine verandering van aanpak al heel helpend zijn. Hun ervaring wordt dan een krachtige mest voor de wortels van deze kinderen, waardoor ze meer vertrouwen opbouwen en beter zullen aarden in hun nieuwe thuisland.

YVONNE WEEBER

Systeemtherapeut en facilitator familieopstellingen

INLEIDING

Een paar jaar geleden ging ik naar Lesbos om mensen in vluchtelingenkampen te helpen. Door deze reis heb ik een klein stukje gezien van het vluchtverhaal van veel vluchtelingen die in Nederland verblijven. Het is indrukwekkend om te zien hoe de mensen daar leven. Ook het inkijkje dat je krijgt in hoe de mensen in Lesbos terecht zijn gekomen is aangrijpend. Op verlaten stranden zag ik een reddingsvest liggen, een zwemband en een enkele schoen. Het is bijna ongelooflijk dat op dat strand honderden mensen zijn aangemeerd, die met een rubberen bootje een reis van zo'n tien kilometer vanuit Turkije hebben ondernomen.

Nadat we vrouwen in het vluchtelingenkamp Moria blij hadden gemaakt met een handmassage en een gezichtsmaskertje, schrokken we van de situatie die zich voor het kamp afspeelde. Er stond een blauwe bus van de overheid waarin mensen met kleine kinderen zaten die rechtstreeks uit een bootje kwamen. Ik werd even keihard op de feiten gedrukt bij het zien van deze mensen. Wat een hel hebben zij moeten doorstaan met hun baby's, kleine kinderen en andere gezinsleden of misschien wel helemaal alleen. Een bus vol trauma.

Niet alleen de reis naar Lesbos toe kan voor vluchtelingen traumatisch zijn, het leven in een vluchtelingenkamp is dat eveneens. Bij aankomst moeten de mensen uit de bus stappen en zich melden. Ze krijgen een koepeltentje en een slaapzak mee en worden weggestuurd uit het kamp. In het officiële kamp is

namelijk geen plaats meer, dus moeten de mensen een plekje zoeken in de olijfboomgaarden, daar hun tent opzetten en maar kijken hoe ze hun dagen doorkomen.

Overall liggen bergen afval, en je moet uitkijken dat je niet in menselijke poep of een vieze babyluier stapt. Stromend water en sanitaire voorzieningen zijn er niet. Voor een bakje rijst en bonen moet je urenlang in de rij staan. 's Avonds een plekje zoeken om je behoefte te doen is gevaarlijk, omdat er veel criminaliteit in het kamp heerst. Dag in, dag uit wachten op niets. Veel mensen weten dat ze pas over anderhalf jaar hun eerste interview hebben over hun procedure. Zoveel onzekerheid, zo lang, dat kan niet goed zijn voor een mens.

Veel mensen bouwen een klein hutje voor hun familie om in te wonen. Tijdens het rondbrengen van babydragers die we aan moeders en vaders gaven, zodat ze hun handen vrij hebben om andere dingen te doen, zagen we dat gezinnen soms uit wel negen mensen bestaan. De hele dag met negen mensen in een klein hutje zitten, met alle onzekerheid die er heerst, is onvoorstelbaar. Veel gezinnen zijn niet compleet. Zij hebben nog familieleden in het land van herkomst, misschien wel verblijvend in onveilige gebieden. Ook over die situatie zijn veel zorgen en is er veel onzekerheid.

Het is knap als je zonder trauma's een land bereikt waar je asiel kunt aanvragen. Zowel de reis als het verblijf in een vluchtelingenkamp is mensonterend. Het is niet gek dat mensen na jaren op de vlucht te zijn, hun plekje niet meteen kunnen vinden in hun nieuwe gastland. Ze hebben zoveel moeten meemaken, moeten wachten, in onzekerheid moeten leven, dat het logisch is dat ze niet een, twee, drie een omslag in hun hoofd kunnen

maken. Deze mensen hebben rust en stabiliteit nodig. Pas daarna kan er ruimte gecreëerd worden om een leven op te bouwen, een taal te leren, werk te zoeken of naar school te gaan en mee te doen met de heersende normen en waarden.

Wij, als professionals, kunnen in ieder geval een luisterend oor bieden als dat nodig is en vooral wat liefde brengen, een welkom gevoel geven. Zo kunnen zij zich meer medemens voelen dan vluchteling. Als begeleider van (jonge) anderstaligen helpt het als je degene die je begeleidt, als mens met een eigen verhaal ziet. Zo kun je samen met hem of haar een volgende stap maken naar een stabielere en rustiger leven. In dit boek heb ik de problemen en uitdagingen verwoord die een migratie met zich meebrengt en hoe die door begeleiders in een contextueel perspectief zijn aan te pakken.

ANOUK JACOBS

** De in dit boek genoemde voorbeelden zijn echt, de daarin gebruikte namen fictief.*

UITDAGINGEN BIJ MIGRATIE

Bij een normale verhuizing komt al heel wat kijken, laat staan bij een verhuizing naar een ander land. En het wordt nog een stuk complexer als degene niet vrijwillig verhuist, maar min of meer wordt gedwongen door bijvoorbeeld een onveilige situatie in het thuisland. Er komt organisatorisch en financieel, maar vooral psychisch heel wat op iemand af.

Eenmaal aangekomen in Nederland moeten mensen wennen aan de Nederlandse cultuur met haar normen, waarden, regels, taal en omgangsvormen die soms haaks staan op hun eigen cultuur. Dit is een hele verandering. De manier waarop mensen gemigreerd zijn en de wijze waarop ze bekend zijn geworden met het idee dat ze gingen migreren, heeft invloed op het verwerkingsproces van de migratie. Bepaalde omstandigheden, zoals de aanwezigheid van landgenoten, kunnen het makkelijker of moeilijker maken om de migratiesituatie te accepteren.

Hieronder wordt beschreven welke uitdagingen mensen kunnen tegenkomen bij een migratie. Deze kunnen tot innerlijke conflicten leiden. Bijvoorbeeld omdat ze onrecht ervaren, doordat hun vorige situatie totaal niet lijkt op hun huidige situatie, maar ook omdat ze het gevoel hebben dat ze er alleen

voor staan. Daarnaast moeten migranten wennen aan hun nieuwe leven met nieuwe gewoontes. Meerdere factoren hebben invloed op de mate waarin iemand juist wel of geen innerlijk conflict ervaart. Verder wordt beschreven hoe je iemand kunt begeleiden bij het migratieproces.

MOTIEVEN VOOR MIGRATIE

Mensen die naar Nederland zijn geëmigreerd hebben allemaal hun eigen verhaal. De redenen waarom ze zijn verhuisd verschillen van elkaar. Zo zijn sommigen gemigreerd omdat ze een Nederlandse achtergrond hebben of hier een baan hebben gekregen, anderen zijn moeten vluchten voor oorlog, onderdrukking of economische problemen. De reden van verhuizen heeft veel invloed op het welbevinden in Nederland. Als je vrijwillig bent verhuisd is het makkelijker om te aarden dan wanneer je halsoverkop je spullen hebt moeten pakken, omdat de situatie in je thuisland te gevaarlijk was. Misschien wist je niet eens waar je naartoe moest of welke landen er überhaupt in de wereld zijn om naartoe te gaan.

De motieven voor migratie zijn aan te duiden met push- en pullfactoren. Een migrant die vanwege zijn werk naar Nederland verhuist, verlaat zijn land omdat een ander land hem aantrekt, een pullfactor. Hij heeft een positief aspect in een nieuw land gevonden en wil daarom verhuizen. Bij oorlogsvluchtelingen is het zo dat zij hun land verlaten, omdat er in hun land van herkomst pushfactoren zijn zoals oorlog of onderdrukking die ervoor zorgen dat het hen afstoot. Als deze pushfactoren er niet waren geweest, zouden zij waarschijnlijk nooit zijn verhuisd.

Syriër Hassan is zeventien jaar als zijn ouders hun spaargeld aan hem geven om hem naar Europa te sturen. In Turkije stapt hij op een bootje richting Griekenland. Na deze gevaarlijke oversteek reist hij, na maandenlang wachten in Griekenland, verder Europa in. Met zijn laatste geld koopt hij een treinticket naar Nederland. Daar komt hij in een AZC terecht, zonder ouders, zonder geld.

Als kinderen niet weg willen of als ze niet bij het proces van migratie zijn betrokken, al dan niet door de omstandigheden die op dat moment plaatsvonden, kunnen ze het gevoel ervaren dat ze weggerukt zijn uit hun vertrouwde omgeving. In hun hoofd zitten ze nog in hun land van herkomst, maar lichamelijk zijn ze al in een nieuw land. Dit kan zorgen voor een gevoel van onrecht. Ze kunnen het gevoel krijgen dat niemand het onrecht ziet, ze er niet toe doen en dat er geen aandacht wordt besteed aan wat zij hebben ervaren en van de situatie vonden. Soms is er ook geen ruimte om stil te staan bij het aangedane onrecht, omdat overleven voorop staat en er eigenlijk geen keuze is. Ze moeten mee in de nieuwe situatie.

Het niet zien van onrecht kan voor destructief gedrag zorgen. Kinderen kunnen zich opstandig gaan gedragen (extern) of zich juist terugtrekken (intern). Het kind heeft hierbij begeleiding nodig. Het zou mooi zijn als het onrecht dat het kind is aangedaan, wordt gezien. De begeleider kan het onrecht erkennen door te benoemen dat het kind tekort is gedaan en door het kind te prijzen voor de mate waarin het geprobeerd heeft om de situatie zo prettig mogelijk te maken voor iedereen.

Eduardo is een jongen van dertien jaar. Hij heeft een Nederlandse vader en een Braziliaanse moeder. Hij is geboren in Nederland, maar is vrij snel verhuisd naar Brazilië, omdat zijn ouders gingen scheiden. Sinds een paar maanden is hij herenigd met zijn vader in Nederland. Hij wilde Brazilië niet verlaten en met de hereniging had hij het ook moeilijk. Eduardo spreekt geen Nederlands, zijn vader geen Portugees.

In het verhaal van Eduardo was er geen verhuizing vanwege een gevaarlijke situatie, maar vanwege een beter leven in Nederland en een hereniging met zijn vader. Hij kende zijn vader amper en was helemaal niet blij met de verhuizing. Hij zette zich erg af en dit resulteerde in lastig gedrag. Naarmate Eduardo wat meer Nederlands leerde, werd het makkelijker om met hem in gesprek te gaan over zijn situatie. Hij wende meer en meer aan zijn nieuwe thuisland, maar gaf aan dat het nog steeds moeilijk voor hem was. Aandacht voor zijn situatie, zowel thuis als op school, hebben hem geholpen om steeds meer zijn plekje te vinden. Erkenning geven kan dus helpen om een migrant zich beter te laten voelen. Ook positieve bevestiging kan een hulpmiddel zijn. Eduardo's situatie bracht namelijk heel wat onzekerheid met zich mee. Door succeservaringen en complimentjes groeide hij als persoon.

REIS NAAR NEDERLAND

Als je voor een nieuwe baan naar Nederland komt, heb je waarschijnlijk met je gezin het vliegtuig gepakt. Niet voor iedereen is die luxe manier van vervoer weggelegd. Veel vluchtelingen

hebben een barre reis van maanden moeten doorstaan, lopend, op een boot, wachtend in een kamp, achterin in een vrachtwagen zittend enzovoorts. Vervolgens zijn ze naar een azc in Nederland gegaan, waar ze hebben moeten wachten op een verblijfsstatus. Kinderen willen niet altijd over deze tijd praten. Als ze het gevoel krijgen dat ze alles mogen delen, wordt het kind opener en is het ook meer geneigd om over dit soort zaken te praten. Af en toe aan hen vragen of ze nog vaak aan de barre tijd terug moeten denken, zorgt ervoor dat het kind voelt dat het niet vergeten wordt. Als er weinig oprechte aandacht is, gaat het kind deze aandacht wellicht op een andere manier zoeken. Doordat het kind zijn hart kan luchten, zal destructief gedrag naar de omgeving of zichzelf afwezig of beperkt blijven.

ACHTERGROND

Tijdens een mentorgesprek met Ella, een vijftienjarig meisje uit Eritrea, vroeg ik haar wat ze zeker niet miste aan haar land. Ze vertelde me dat ze het niet miste om water te gaan halen. Daarvoor moest ze met hun ezel een uur heen en terug naar een waterput lopen. Het opgehaalde water gebruikte ze als drinkwater. Ze nam het ook mee naar school, want daar was geen water beschikbaar. Er was trouwens ook geen wc op school. Buiten het schoolgebouw dienden ze een plekje te vinden om hun behoefte te doen. Met het gehaalde water moest ze zich ook wassen. Nu is ze erg blij met de douche die ze in Nederland heeft.